

Szkolenie w ramach WDN Z DNIA 07.05.2009
Prowadzący E. Strzałkowska.

„Praca z dzieckiem leworęcznym” - badania, sposób postępowania.

Nowonarodzone dziecko jest dla rodziców zagadką. Rodzice nie wiedzą kim w życiu będzie ich dziecko, jakim będzie człowiekiem, co osiągnie. Nie wiedzą też jakie trudności i przeciwności będzie trzeba pokonać aby dojść do zamierzonego w życiu celu. Nie wiadomo też jakie predyspozycje ma mała istota. Może będzie świetnym matematykiem, albo oratorem, a może ma wspaniały słuch i zostanie wielkim muzykiem lub popularną piosenkarką. Przyszłość dziecka to wielka niewiadoma. Zadaniem rodziców jest odkryć talenty swojego dziecka i umożliwić mu pełny rozwój w tym kierunku. W tym referacie chcę poruszyć inną kwestię. Co zrobić gdy dziecko jest leworęczne? Leworęczność jest najczęściej przekazywana genetycznie, w skrajnych wypadkach jest wynikiem konieczności powstałej w ciągu życia osobniczego (urazy i wylewy mózgu, uszkodzenia po operacjach). Mówiąc o lateralizacji, a więc o stronności człowieka nie możemy mieć tylko na myśli leworęczności, choć ona jest najbardziej widoczna. Lewostronna dominacja może występować w słyszeniu, widzeniu, posługiwaniu się lewą ręką bądź posługiwaniu się lewą nogą. Lateralizacja nie zawsze jest prosta, często jest skrzyżowana i dziecko może być praworęczne i lewoocne lub leworęczne, prawo nożne i lewoocne i tak na wiele sposobów. Jak wykryć, które oko, która noga czy ręka dominuje u Was lub u Waszego dziecka?

Dzięki nowoczesnym metodom i testom można dziś względnie dokładnie ustalić lewo lub praworęczność.

Sprawdzanie prawo i leworęczności przez obserwację, zabawy i testy.

1. 1. Metoda swobodnej obserwacji (wg J. Kramer)

Najprostszy sprawdzian wskazujący, która ręka jest u dziecka wiodąca, mogą w domu, przedszkolu i w szkole przeprowadzić sami rodzice, czy wychowawcy i nauczyciele. Należy tylko zaobserwować, którą rękę podnosi dziecko zgłaszając się do odpowiedzi, którą otwiera drzwi i okna, wyłącza światło i którą posługuje się przy wszystkich pracach ręcznych., którą ręką bierze dziecko śrubokręt, igłę lub szydełko. Ważne jest zaobserwowanie, którą ręką posługuje się dziecko używając noża i widelca.

2. 2. Obserwacja prawo i leworęczności podczas zabawy (wg J. Kramer)

Zabawa dziecka jest doskonałą okazją do zaobserwowania, którą ręką posługuje się ono precyzyjniej (np. przy klockach LEGO, budowanie z innego rodzaju klocków, puzzlach, ołówkach i kredkach). Należy tu zwrócić uwagę, której ręki używa dziecko atakując innych, i którą się broni (trzymanie ręki przed twarzą) lub odpiera ataki nieprzyjaciela.

3. 3. Sprawdzanie prawo lub leworęczności - metoda badawcza.

- Chwycenie toczącej się po podłodze piłki
- Rzucanie piłki do celu, mocne odbijanie piłki o ziemię.
- Pukanie

- Mycie zębów

4. Ustalenie dominującej nogi

- Zdejmowanie butów
- Długi krok nad przeszkodą.
- Silne kopnięcie
- Dokładne kopnięcie
- Można też zlecić dziecku wchodzenie lub schodzenie ze stopnia. Dziecko zawsze wykona pierwszy krok dominującą nogą.

5. Ustalanie dominującego ucha

- W celu ustalenia dominującego ucha dziecko sadza się przy stole z rękami na kolanach. Prosi się je o wzięcie leżącego na stole naręcznego zegarka i posłuchanie jego tykania. Należy odnotować, do którego ucha dziecko przyłoży zegarek.
- Prowadzący test staje za dzieckiem i mówi coś szeptem. Ustalić, w którą stronę dziecko odwraca głowę z dominującym uchem do tyłu.

6. Ustalenie dominującego oka

- Dziecko ma patrzeć na wskazany przedmiot przez lunetę wykonaną z papieru
- W zabawie w detektywa prosi się dziecko o obserwowanie przez dziurkę w gazecie prowadzącego test,

Hamujące działanie podobieństw

Przy próbach wpojenia dzieciom różnic pomiędzy lewą a prawą stroną, najczęściej nie zwraca się uwagi na hamujące działanie podobieństw, tzn. w krótkim czasie pokazuje się co jest prawe a co lewe. W małych odstępach daje się przy tym wskazówki i kieruje do dzieci pytania tj.:

„Po twojej prawej stronie jest okno, a po lewej tablica. Czy widzisz to? Po której stronie jest okno? Po której stronie jest tablica?”

W ten sposób nie eliminuje się u dziecka zamętu, lecz wręcz przeciwnie, jeszcze się go pogarsza! Natomiast pomaga się dzieciom, jeśli w ćwiczeniach kładzie się nacisk tylko na jeden kierunek.

Ćwiczenie:

Kto najdłużej utrzyma zeszyt w wyciągniętej do góry prawej ręce?

Kiedy w ćwiczeniach będzie się dziecku zawsze zwracało uwagę na jeden np. prawy kierunek, szybko go zapamięta. Kierunek przeciwny, w tym przypadku lewy, będzie wynikał sam z siebie.

Przy przestawionych leworęcznych, mogą występować objawy zakłóceń, przede wszystkim w pamięci, koncentracji, motoryce, pisaniu, mowie i w konsekwencji w postępowaniu. To jednak nie ma wpływu na samą inteligencję.

Leworęczni powinni być przekonani, że są normalnymi ludźmi i mogą normalnie funkcjonować w pracy i w życiu codziennym.

Postępowanie z dzieckiem leworęcznym w różnych okresach rozwojowych (za Martą Bogdanowicz):

Wiek niemowlęcy:

U niektórych dzieci już w trzecim kwartale pierwszego roku życia obserwujemy tendencje do częstego reagowania lewą ręką. Zapowiada to wczesną i silną dominację lewej ręki. W tym etapie lateralizacji należy pozostawić dziecku całkowicie wolny wybór ręki. Obserwacja zachowania dziecka pozwoli nam się lepiej zorientować jaki jest, genetycznie uwarunkowany, model lateralizacji. Jeżeli dziecko zdradza symptomy opóźnienia w rozwoju psychomotorycznym konieczna jest konsultacja specjalistów: neurologa, psychiatry dziecięcego i psychologa. W tym wypadku tym bardziej nie należy ingerować w wybór ręki.

Wiek poniemowlęcy :

W wieku poniemowlęcym dziecko podejmuje pierwsze próby samodzielnego jedzenia, rysowania. Wskazana jest dalsze obserwowanie dziecka, w jakim stopniu preferuje jedną z rąk. Zwolennicy przeuczania zalecają podawać dziecku przedmioty do prawej ręki, systematycznie przekładać łyżeczkę do prawej ręki i układać ją razem z kubkiem, po prawej stronie talerza. Wydaje się, że można dziecku proponować próby jedzenia prawą ręką, lecz głównie wtedy gdy używa ono obydwu rąk na zmianę. Przeciwwskazaniem i powodem zaniechaniem tych prób jest wyraźny opór dziecka lub zaniechanie samodzielnego jedzenia czy rysowania. Jeżeli dziecko zdecydowanie wybiera lewą rękę podczas rysowania i mimo dominacji demonstracyjnie przekłada ołówek do lewej ręki, należy pozostawić mu prawo decydowania. Zadaniem dorosłego jest zwrócenie uwagi na prawidłowe trzymanie ołówka w palcach i usprawnianie motoryki. Zasadniczą troską dorosłego powinno być to, aby dziecko chciało rysować i rysowało jak najwięcej.

Wiek przedszkolny :

W wieku przedszkolnym doskonalą się czynności manualne, w tym prakse (jedzenie widelcem, czesanie się, rysowanie). Jeżeli obserwujemy u dziecka oburęczność konieczne jest demonstrowanie wzorców praworęczności i zachęcanie do eksperymentowania i sprawdzania, którą ręką wygodniej się posługuje. Ma to na celu ułatwić dziecku podjęcie decyzji co do wyboru ręki. Konieczne jest usprawnienie motoryczne obu rąk, szczególnie zaś zwiększenie szybkości i precyzji ruchów dominującej ręki. Ważne jest utrwalenie prawidłowych nawyków ruchowych podczas wykonywani czynności grafomotorycznych, takich jak: poprawne utrzymanie ołówka w ręce, zachowywanie kierunku od lewej do prawej podczas rysowania szlaczków i kreślenia linii poziomych a także rysowania z góry na dół linii pionowych ora kreślenia okręgów ruchem obrotowym w kierunku poruszania się wskazówek zegara. Ważne jest także aby dziecko akceptowało swoją leworęczność i zarazem swoją odmiennność. W tym okresie dziecko przygotowuje się do nauki czytania i pisania. Jeśli rodzice lub nauczyciel przedszkola dostrzegają jakieś trudności dziecka, na przykład motoryczne, w zakresie orientacji w schemacie ciała i przestrzeni, koordynacji wzrokowo - ruchowej i inne, powiązane z leworęcznością lub oburęcznością, wskazana jest konsultacja u

psychologa. Z końcem klasy „O” dziecko powinno osiągnąć pełną gotowość do nauki pisania i wybrać rękę, którą będzie pisało. W razie potrzeby jest wskazane usprawnienie wymienionych funkcji zarówno podczas codziennych sytuacji życiowych, jak i podczas zaplanowanych ćwiczeń. Ćwiczenia mogą odbywać się kilka razy w tygodniu (po 15-20 min) i muszą mieć formę zabawy, z wykorzystaniem atrakcyjnych pomocy. Konieczne jest uzgodnione współdziałanie rodziców i nauczyciela.

Zasady postępowania i pracy z dzieckiem leworęcznym (za Martą Bogdanowicz).

Zasada 1: Właściwa postawa wobec leworęczności

Leworęczność jest naturalnym przejawem lateralizacji (w większości przypadków), dlatego nie jest wskazane przyjmowanie wobec dzieci leworęcznych postawy nadmiernego ochraniania. Wymagania powinny być formułowane na miarę możliwości dziecka, aby nie czuło się gorsze od innych dzieci, ani też „na specjalnych prawach” .

Zasada 2 : Wczesna diagnoza

Wskazana jest obserwacja dziecka w celu określenia lateralizacji na tle jego rozwoju psychoruchowego od wczesnego dzieciństwa. Poznanie osobowości dziecka i jego postawy wobec leworęczności jest istotne dla programu postępowania z dzieckiem. Konsultacja z psychologiem, o ile nauczyciel nie ustali wcześniej, że dziecko jest zlateralizowane, jest wskazana z końcem wieku przedszkolnego. Wszystkie objawy opóźnienia rozwoju psychomotorycznego jak najwcześniej diagnozujemy, a dziecko kierujemy na terapię pedagogiczną.

Zasada3 : Właściwa decyzja odnośnie wyboru ręki dominującej

Nie przeuczamy dzieci:

- lewostronnie zlateralizowanych
- opóźnionych w rozwoju umysłowym
- o wczesnej i silnej lateralizacji
- oburęcznych i lewoocnych
- mało sprawnych motorycznie
- w wypadku wystąpienia zaburzeń towarzyszących np. jąkanie, reakcje nerwicowe.
- z tendencją do pisania prawą ręką pismem zwierciadlanym
- które nie akceptują prób przeuczania na prawą rękę

Zasada 4 : Prawidłowa postawa podczas pisania lewą ręką

Prawidłową postawę leworęcznego dziecka można scharakteryzować następująco:

- dziecko siadając przy stole ma obie stopy oparte o podłogę, oba przedramiona oparte o stół, plecy wyprostowane centralna oś ciała (linia kręgosłupa) przyjmuje położenie pionowe
- tułów znajduje się w pewnej odległości od stołu (bez opierania się), co zapewnia rękóm swobodę ruchów

- w ławce szkolnej leworęczne dziecko ma sąsiada po swojej prawej stronie, przez co zapewnia się swobodę ruchów piszącej ręki każdego z dzieci (znajduje się ona po zewnętrznej stronie ławki)
- światło powinno padać z przodu lub z prawej strony, w klasie należy posadzić dziecko w środkowym rzędzie, gdzie światło jest najbardziej rozproszone.

Zasada 5 : Właściwe położenie zeszytu

Zeszyt leworęcznego dziecka powinien

1. 1. znajdować się w pewnej odległości od ciała dziecka , a tym samym od brzegu stołu. Takie ułożenie zeszytu umożliwi oparcie całego przedramienia lewej ręki,
2. 2. powinien być ułożony ukośnie, nachylony w prawą stronę. Oznacza to, że lewy górny róg jest skierowany ku górze, zaś prawy ku dołowi. Dziecko może dobrowolnie regulować kąt nachylenia zeszytu nawet tak dalece, że znajduje się on w położeniu pionowym do krawędzi stołu, co jest korzystne w przypadku lewooczości. Takie ułożenie pozwala na pisanie pod ciągłą kontrolą wzroku,
3. 3. powinien znajdować się nieco na lewo od osi ciała piszącego, co zapewnia swobodę ruchu piszącej ręce (od lewej strony ku osi ciała, bez konieczności jej przekształcania).

Zasada 6 : Prawidłowy sposób trzymania pióra

Właściwy sposób trzymania pióra przez leworęcznego to:

- utrzymanie pióra w trzech palcach, pomiędzy kciukiem a lekko zgiętym palcem wskazującym , oparcie na palcu środkowym (podobnie jak w prawej ręce)
- palce trzymające pióro powinny znajdować się w odległości około 2 cm od powierzchni papieru , co pozwala śledzić zapisywanie tekstu i zachować poprawną postawę ciała
- na początku nauki pisania dziecko powinno przez dłuższy czas pisać ołówkiem, aż do utrwalenia nawyków ruchowych związanych z pisaniem.

Zasada 7 : Prawidłowy układ dłoni, nadgarstka i przedramienia

Prawidłowy układ powyższych elementów u leworęcznego dziecka jest następujący :

- dłoń wraz z nadgarstkiem stanowi przedłużenie przedramienia (układ liniowy)
- brzeg dłoni, nadgarstka i przedramię opierają się cały czas o stół i zeszyt, przesuwały się podczas pisania
- koniec pióra skierowany jest ku lewemu ramieniu lub zmierza do punktu w połowie odległości między ramieniem a łokciem.
- przedramię lewej ręki jest prostopadłe do liniatury zeszytu
- dłoń i palce trzymające pióro znajdują się poniżej liniatury zeszytu, aby nie przesłaniały zapisywanego tekstu

Zasada 8 : Właściwa organizacja ruchów podczas pisania :

W procesie wdrażania prawidłowej organizacji ruchów podczas pisania wskazane jest:

- dbanie o prawidłowe kreślenie liter, zgodnie z obowiązującym wzorcem, uwzględniającym kolejność i kierunek ruchów
- płynne przesuwanie ręki od lewej strony (krawędzi zeszytu) do prawej, ku osi ciała
- dłoń i przedramię pozostają podczas pisania liter i wyrazów w kontakcie z zeszytem.
- podczas przesuwania ręki z końca jednej linijki do drugiej (ruch zwrotny) zmieniają pozycję dłoni i przedramię, zaś łokieć pozostaje oparty o stół, w tym samym miejscu.

Zasada 9 : Kontrola i regulowanie napięcia mięśniowego:

Dobrze gdy dziecko:

- uświadamia sobie własne napięcie mięśniowe
- świadomie kontroluje i reaguje na napięcie, aby okresowo osiągnęło optymalny wymiar, na przemian z okresami rozluźnienia, umożliwiającymi odpoczynek
- napięcie powinno się ograniczać do aktywizacji grupy mięśni uczestniczącej w czynności pisania

Zasada 10 : Koordynacja ruchów obu rąk:

Sprawne zapisywanie tekstu jest nie tylko efektem działania ręki wiodącej, ale także jej współdziałania z ręką nie piszącą, która podtrzymuje zeszyt i przesuwa go w miarę pisania. Umożliwia to stabilność ręce piszącej, która nie musi się podnosić i zmieniać pozycji. Ważne jest zatem rozwijanie koordynacji ruchów obydwu rąk, gdyż obie uczestniczą w czynności pisania.

Zasada 11 : Współdziałanie oka i ręki:

Warunkiem poprawnego zapisu tekstu, szybkiego tempa i dobrego poziomu graficznego pisma jest możliwość śledzenia wzrokiem czynności pisania : ruchu ręki i powstającego tekstu. Wskazane jest zatem :

- usprawnienia współdziałania ręki i oka poprzez ćwiczenia rozwijające koordynację wzrokowo ruchową (dobrze jest jeśli oba organy znajdują się po tej samej osi ciała)
- umożliwienie kontroli wzrokowej dzięki poprawnemu położeniu zeszytu, właściwemu uchwytowi pióra, położeniu palców i pozycji ręki piszącej

Opisane wyżej wskazania dotyczące techniki pisania lewą ręką są ważne, aby pomóc dziecku jak najszybciej opanować umiejętności pisania i jak najmniejszym kosztem.

Warto pamiętać, że trudności techniczne leworęcznego dziecka mijają bardzo szybko, natomiast konsekwencje niewłaściwego postępowania wychowawczego wobec tych dzieci są zasadniczym problemem pedagogicznym. Dlatego też wśród wszystkich zasad postępowania z dzieckiem leworęcznym najważniejsza jest zasada , która uznaje prawo dziecka do wyboru ręki i posługiwania się lewą ręką. Największe szkody przyniosły działania przestawiania „na siłę” leworęcznych dzieci na prawą stronę.